

Maria skolgata 83
118 53 Stockholm
Telefon 08 50 65 50 00
info@konstnarsnamnden.se
www.konstnarsnamnden.se

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Stockholm 2010-01-28

Dnr 14-181/2009
Ert dnr Ku2009/1815/MFI

YTTRANDE

VÄGVAL FÖR FILMEN

SOU 2009:73

Konstnärsnämnden har till uppgift att besluta om statliga bidrag och ersättningar till konstnärer, i den utsträckning detta inte är någon annans uppgift. Myndigheten ska hålla sig underrättad om konstnärernas ekonomiska och sociala förhållanden samt löpande bevaka trygghetssystemens utformning och tillämpning i förhållande till konstnärlig verksamhet. Myndigheten ska i sin verksamhet integrera ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv samt ett internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete.

Allmänt

Konstnärsnämnden fördelar statliga stipendier och bidrag till konstnärer inom områdena bild, form, musik, teater, dans och film. Konstnärsnämnden är den enda statliga myndighet som har till uppgift att arbeta med filmområdet. Nämnden fördelar medel till filmen via budgetposterna 4.1 *Ersättningar och bidrag till konstnärer* ap. 6 Bidrag till konstnärer inom områdena musik, teater, dans och film samt 10.1 *Filmstöd* ap.3 Bidrag till Konstnärsnämndens filmstöd. Medlen via det generella konstnärsstödet kan ges till enskilda konstnärer inom hela filmområdet medan medlen via filmstödet enligt regleringsbrev skall fördelas enbart som projektbidrag till dokumentärfilm, kortfilm samt animation. Utöver detta ges även stöd till konstnärer inom filmområdet i form av statlig inkomstgaranti för konstnärer samt långtidsstipendier.

Konstnärsnämnden har valt att kommentera vissa delar av utredningen. De förslag som inte kommenteras instämmer nämnden i. Efter stycket om filmen och kulturpolitiken nedan följer yttrandet utredningens kapitelindelning.

Filmen och kulturpolitiken

Filmen har så som utredningen beskriver alltid kulturpolitiskt hanterats i separat ordning förutom inom konstnärspolitiken där den funnits med som en integrerad del bland de andra konstarterna. Fördelarna med att separera filmen och föra den till mediepolitiken, såsom nu görs inom Kulturdepartementet och även inom EU, har ofta starka förespråkare vars argument ofta står oemotsagda. Konstnärsnämnden kan se fördelar för filmen, speciellt den långa spelfilmen men det finns nackdelar. Fokuset i filmpolitiken hamnar på finansiering och filmavtalet, den långa spelfilmen, kommersiella framgångar och filmproducenten. Kopplingen till rörlig bild i kommersiella sammanhang som spelindustrin framhålls. I utredningen omtalas publiken/medborgarna som konsumenten.

Däremot osynliggörs filmens nära koppling till användandet av rörlig bild inom andra konstarter. Genrer som dokumentärfilm, kortfilm, animation kommer ständigt i andra hand. Upphovsmännen/kvinnorna dvs. konstnärerna inom filmen kommer i skymundan och deras förutsättningar för att skapa film beskrivs mycket knapphändigt. Det är filmproducenternas ekonomiskt ansträngda situation som fokuseras, det är den, menar man, som indirekt gör att situationen för filmarna är svår.

Separeringen från de andra konstarterna är troligtvis anledningen till att de medel som förs till filmen inom konstnärspolitiken osynliggörs i filmpolitiska sammanhang. Konstnärsnämnden fördelade år 2008 ca 9 225 000 kr till filmområdet, varav 4 270 000 kr från anslaget 10.1 Filmstöd.

Konstnärsnämnden vet bl.a. genom undersökningar att de ca 5 miljoner kronor som tilldelas området konstnärer i form av arbetsstipendier, 10-åriga långtidsstipendier, statliga inkomstgarantier och internationellt kulturutbyte har mycket stor påverkan på svensk film, vilket också tydligt framgår av listorna över de personer som innehar de längre mer omfattande individuella stöden samt beslutslistorna över de kortare stöden. Se bilaga 1.

4 Finansieringen av den svenska filmpolitiken – alternativ och vägval

Filmutredningens, eller om man så vill statens, stora och bestående problem med en filmpolitik är finansieringen. Här har utredningen misslyckats med att finna alternativ till den nuvarande bristfälliga avtalsbaserade modellen. Ett radikalt förslag hade varit statliga medel i kombination med en filmlag enligt vilken samtliga visningsfönster ålagts att bidra.

Det är även påtagligt att filmen inte får den kulturpolitiska uppmärksamhet och genomlysning som den så väl förtjänar eftersom så mycket energi hela tiden läggs ned i diskussioner, förhandlingar, utredningar och analys av filmavtalet.

5 En ny svensk filmpolitik

Konstnärsnämnden instämmer i utredningens förslag att förhandsstöden även i fortsättningen skall utgöra huvuddelen av stöden till svensk filmproduktion och vill understryka att stödet till dokumentärfilmen och kortfilmen bör lyftas fram. Såsom utredaren själv skriver: "*Den svenska kort- och*

dokumentärfilmen betraktas i omvärlden sedan flera år tillbaka som oerhört vital och intressant, med en bred närvaro på internationella filmfestivaler och flera prestigefulla utmärkelser."¹ Under det år som är föremål för filmutredningens undersökning, 2008, svarar dokumentärfilmen för nära hälften av det årets produktion, 15 av 26 filmer. Ändå är det genomgående spelfilm som står i fokus för filmutredningens slutsatser och rekommendationer. Kortfilmen finns egentligen bara med som pendang till dokumentärfilmen - alltså som i "kort- och dokumentärfilm".

Utredningen förslår att Konstnärsnämndens stöd till kort- och dokumentärfilm skall bibehållas, vilket nämnden tillstyrker.

Förbättra villkoren för producenter som får förhandsstöd

Konstnärsnämnden tillstyrker förslaget att stärka producentens villkor genom att förhandsstöden räknas som en del av producentens villkor, vilket indirekt kan skapa bättre villkor för dem som skapar film. Nämnden vill dock med eftertryck säga att ett direkt stöd även till filmarna är av yttersta vikt. Kulturpolitiken har sedan 1974 till stora delar förlitat sig på att konstnärernas villkor förbättras genom indirekta stöd till arrangörer, visningsmöjligheter osv. vilket har stor vikt speciellt i mötet mellan konsten och medborgarna. Med tiden har det tydliggjorts att dessa insatser inte räcker utan att det även behövs ett direkt stöd till konstnärerna för att skapa rimliga försörjningsmöjligheter men än mer för att säkra nyskapande och för att skapa förutsättningar för en jämnare maktbalans mellan konstnären och beställaren.

Inrätta ett nytt produktionsstöd: Ny Film

samt

Utöka möjligheterna för regissörer och manusförfattare att få utvecklingsstöd

Konstnärsnämnden tillstyrker förslaget att inrätta ett nytt produktionsstöd för nyskapande projekt inom spel- och dokumentärfilm. Nämnden vill även understryka vikten av att regissörer och manusförfattare erhåller stöd. När utredningen resonerar om ett utvecklat stöd för nyskapande så är det påtagligt att man inte haft Konstnärsnämndens stöd till filmen med i analysen och att det är nämndens uppgift att fördela statliga stöd till enskilda konstnärer inom filmområdet. Nämndens direkta konstnärsstöd i form av stipendier såväl som projektmedlen är ju till stora delar till för just det som efterfrågas. Nämnden vill tillstyrka att ett nytt stöd i samma riktning men hanterat av Filminstitutet införs, men beklagar samtidigt att en analys omfattade hela det statliga stödet inte gjorts och att det därmed finns risk för överlappningar och otydlighet.

¹ S. 30 Vägval för filmen, SOU 2009:73

Behåll jämställdhetsmålet för förhandsstöden

Konstnärsnämnden tillstyrker att jämställdhetsmålet för förhandsstöden skall finnas kvar, det vill säga att förhandsstöden till svensk filmproduktion skall fördelas jämnt mellan män och kvinnor. Inte minst presentationen av de svenska långfilmerna våren 2010 visar att den svenska filmbranschen misslyckats med att ens leva upp till 40/60-nivån när det gäller att skapa jämställda villkor. Det kan därför finnas anledning att dra konsekvenserna av detta misslyckande genom att exempelvis göra en skarpare, mer tvingande skrivning av regelverket och samtidigt se till att någon form av sanktion kopplas till kraven om likställighet. Att helt enkelt skärpa kraven och kopplingarna till möjligheten/rätten att kvittera ut förhandsstödet. Kvinnor är generellt "överrepresenterade" inom kortfilmen och dokumentärfilmen, analogt med underrepresentationen inom spelfilmen. Konstnärsnämnden, som främst fördelar projektmedel till kort- och dokumentärfilm samt animation, har inga problem, vare sig kvalitetsmässigt eller numerärt, att fördela medlen jämställt. I nämndens inkomstundersökning, publicerad 2009 finns ett underlag av 1 150 personer med yrkesbeteckningen filmare varav 41 % var kvinnor och 59 % män.² Studien visar även att skillnaderna i inkomst mellan kvinnor och män inom filmområdet är mycket små.³

Öppna en del av stödet till import och lansering av kvalitetsfilm för andra visningsfönster än biografen

Ett stöd för import och lansering av kvalitetsfilm för andra visningsfönster än biografen skulle enligt nämnden vara ett utmärkt sätt att ge ökade möjligheter för kort- och dokumentärfilmen.

6.2.4 Stiftelsen Filmform

Stiftelsen Filmform har verksamhetsmedel om 800 000 kr via Konstnärsnämndens anslag. Summan är definierad i regleringsbrevet.

Utredningen föreslår att Filmform skall samordnas med en större instans såsom Filminstitutet eller Moderna museet. Konstnärsnämnden ser att en samordning skulle kunna ha positiva effekter för verksamheten men vill framhålla att Filmforms specifika egna uppdrag att främja, distribuera och bevara svensk konstfilm och experimentell video bör värnas.

7 Svenska Filminstitutets roll och organisation

På det underlag som utredningen presenterar tillstyrker nämnden förslaget om Filminstitutets roll och organisation. Det är dock påtagligt att analysen brister i vidsynthet och jämförelser med hur andra konstarter hanteras av staten och dess myndigheter. Det hade varit till gagn för såväl filmen som Filminstitutet om man analyserats tillsammans med övriga enheter inom staten i Kulturutredningen.

² s 12, Konstnärernas inkomster – en statistisk undersökning av SCB inom alla konstområden 2004-2005, Konstnärsnämnden 2009.

³ s 19-21, ibid.

Avslutning

Nämnden vill avslutningsvis instämma i utredningens konstaterande att filmens roll och betydelse i det moderna samhället inte nog kan framhållas. Idag är det ofta filmen som ger oss bilden av andra länder, av politiska skeenden såväl som mänskliga relationer. Det är tillsammans med musiken den konstform som når ut bredast i samhället. Det är därför av stor vikt att filmen inte enbart blir en sak för kulturpolitiken i förhållande till media och kulturella näringar, utan blir en angelägenhet för kulturpolitiken i förhållande till de andra konstarterna och konstnärspolitiken. Filmen är i ett samhälls- och medborgarperspektiv alldeles för viktig för att inte få en större plats i kulturpolitiken.

Beslut i detta ärende har enligt delegation från Konstnärsnämndens styrelse fattats av styrelseordförande Ingrid Elam samt styrelseledamot Jannike Åhlund den 28 januari 2010. Föredragande tjänsteman har varit kanslichef Ann Larsson.

Ingrid Elam
Styrelseordförande

Jannike Åhlund

Ann Larsson
Kanslichef

Bilaga 1 Filmare som erhållit stipendier samt inkomstgaranti från Konstnärskämnden 2009

Filmare som innehar statlig inkomstgaranti för konstnärer

Dokumentärfilmare

Peter Berggren
Nina Hedenius
Mikael Kristersson
Eric M Nilsson
Maj Wechselmann

Filmregissörer

Roy Andersson
Agneta Fagerström-Olsson
Kjell Grede
Stefan Jarl

Filmare som innehar 10 åriga långtidsstipendier

Fördelade 2007

Åsa Faringer
Geir Hansteen-Jørgensen
Brita Landoff
Nahid Persson
Ruben Östlund

Fördelade 2003

Åsa Sjöström

Fördelade 2002

Joanna Helander
Jan Troell

Filmare som erhö 1-åriga arbetsstipendier om 80 000 kr år 2009

Gustav Danielsson
Susanna Edwards
Anna Erlandsson
Elisabet Gustafsson
Anna Hylander
Mikaels Karlsson
Johannes Nyholm
Christina Olofsson
Mats Olof Olsson
Reza Parsa
Ulf von Strauss
Mikael Wiström